WYDZIAŁ MATEMATYKI, MECHANIKI I INFORMATYKI
UNIWERSYTET WARSZAWSKI

LICZBY PSEUDOPIERWSZE

TOMASZ KRECZMAR

PRACA MAGISTERSKA
NAPISANA POD OPIEKĄ
PROF. DR. HAB. WOJCIECHA GUZICKIEGO

WARSZAWA 1998

WSTĘP

Niniejsza praca ma na celu pokazanie kilku własności oraz przykładów trzech rodzajów liczb, zwanych dalej liczbami *pseudopierwszymi*, ***s**ilnie pseudopierwszymi* i *bardzo silnie pseudopierwszymi*. Pojęcie pierwszych z nich – czyli pojęcie liczb pseudopierwszych – narodziło się z małego twierdzenia Fermata. Chińczycy wierzyli, że jeśli liczba n spełnia kongruencje $2^n \equiv 2 \pmod{n}$, to jest pierwsza, co oczywiście nie jest prawdą, jeśli znamy liczbę pierwszą 341. To przypuszczenie Chińczyków pozwala nam przypuszczać, że znali oni jakąś wersję małego twierdzenia Fermata.

Z kolei do liczb silnie pseudopierwszych doprowadziły badania Carmichaela, który na początku XX wieku zajmował się liczbami postaci $b^{n-1} \equiv 1 \pmod{n}$ dla $(b, n) = 1$.

Liczby bardzo silnie pseudopierwsze miały być wzmocnieniem liczb silnie pseudopierwszych, a ich definicję podał prof. Jerzy Browkin.

Wszystkie te definicje – liczb psuedopierwszych, silnie pseudopierwszych i bardzo silnie pseudopierwszych – są stosowane do stwierdzania pierwszości danych liczb, a – co za tym idzie – do ich znajdowania.

W rozdziale pierwszym niniejszej pracy zawarto wszystkie informacje ogólne z zakresu algebry i teorii liczb, które potrzebne są w późniejszych rozdziałach. Rozdział drugi i czwarty zawierają definicje i twierdzenia dotyczące – odpowiednio – liczb pseudopierwszych i silnie pseudopierwszych oraz bardzo silnie pseudopierwszych. Natomiast w rozdziałach trzecim i piątym podano przykłady interesujących nas liczb. Przykłady te otrzymano korzystając z trzech programów napisanych przez autora specjalnie dla tego celu. Wszystkie te programy –

pozwalające testować liczby i sprawdzać, czy są one pseudopierwsze, silnie pseudopierwsze lub bardzo silnie pseudopierwsze – wykorzystują nieco zmodyfikowany algorytm zdobyty przy pomocy Sieci komputerowej, dzięki któremu można dokonywać działań na bardzo dużych liczbach.

ROZDZIAŁ 1
WIADOMOŚCI PODSTAWOWE

Twierdzenia i definicje dotyczące teorii grup

Definicja 1. Grupa

Niech w zbiorze G będzie określone działanie dwuargumentowe $\bullet$ i wyróżniony element e. Działanie to nazywamy *mnożeniem*, a element e – *jednością*. Układ $\langle G, \bullet; e\rangle$ nazywamy *grupą*, jeżeli spełnione są warunki.

1) $a\,(bc) = (ab)\,c$ dla $a, b, c \in G$,

2) $ae = ea = a$ dla $a \in G$,

3) Dla każdego $a \in G$ istnieje taki $a' \in G$, że $aa' = a'a = e$.

Definicja 2. Podgrupa, podgrupa generowana

Niech H będzie takim podzbiorem grupy G, że $e \in H$ oraz $ab \in H$ dla dowolnych $a, b \in H$. Mówimy, że H jest *podgrupą* grupy G, jeżeli $\langle H, \bullet; e\rangle$ jest grupą. Oczywiście podgrupami dowolnej grupy G są G oraz $\{e\}$.

Jeżeli H jest najmniejszą podgrupą grupy G zawierającą zbiór X, to H nazywamy *podgrupą generowaną przez zbiór* X, a X *– zbiorem generatorów podgrupy* H. Piszemy wtedy $H = (X)$. Jeżeli zbiór X jest jednoelementowy, $X = \{a\}$, to grupę generowaną przez ten zbiór nazywamy *cykliczną* i oznaczamy przez (a).

Definicja 3. Rząd grupy i elementu

Liczbę elementów grupy G nazywamy jej *rzędem* oraz oznaczamy przez $|G|$. Jeżeli grupa ma skończoną liczbę elementów, to nazywamy ją *grupą skończoną*. *Rzędem elementu* a *grupy* G nazywamy rząd podgrupy (a) generowanej przez ten element; rząd elementu a oznaczamy przez $|a|$.

Definicja 4. Warstwy lewostronne

Niech *a* będzie elementem grupy *G*. Odwzorowanie $\lambda_a : G \to G$ określone wzorem $\lambda_a(g) = ag$ dla $g \in G$ nazywamy *przesunięciem lewostronnym o element a*. Oczywiście odwzorowania λ_a i $\lambda_{a^{-1}}$ są wzajemnie odwrotne, zatem każde przesunięcie lewostronne jest odwzorowaniem wzajemnie jednoznacznym.

Jeżeli *H* jest podgrupą grupy *G*, to obraz zbioru *H* przy przesunięciu lewostronnym λ_a nazywamy *warstwą lewostronną grupy G względem podgrupy H wyznaczoną przez element a*. Warstwę tę oznaczamy przez *aH*. Mamy $aH = \lambda_a(H) = \{ah : h \in H\}$.

Analogicznie definiujemy odwzorowanie zwane przesunięciem prawostronnym (π_a) i warstwy prawostronne *Ha*.

Definicja 5. Indeks podgrupy *H* w grupie *G*

Niech $\psi : G \to G$ będzie odwzorowaniem grupy *G* określonym wzorem $\psi(g) = g^{-1}$ dla $g \in G$. Jest to oczywiście odwzorowanie wzajemnie jednoznaczne, przy tym $\psi(aH) = \{\psi(ah) : h \in H\} = \{h^{-1}a^{-1} : h \in H\} = Ha^{-1}$. Zatem odwzorowanie ψ przekształca warstwę lewostronną (patrz *Definicja 4*) wyznaczoną przez element *a* na warstwę prawostronną wyznaczoną przez element a^{-1}. Ponieważ odwzorowanie ψ jest wzajemnie jednoznaczne, więc wynika stąd, że liczba (moc zbioru) warstw lewostronnych względem podgrupy *H* jest równa liczbie (mocy zbioru) warstw prawostronnych względem tej podgrupy. Liczbę tę nazywamy *indeksem podgrupy H w grupie G* i oznaczamy przez (*G* : *H*).

Twierdzenie 1. Twierdzenie Lagrange'a (1)

Jeżeli H jest podgrupą grupy skończonej G, to $|G| = |H|\ (G : H)$.

Dowód: Zbiór elementów G jest sumą parami rozłącznych warstw lewostronnych względem podgrupy H (patrz *Definicja 4*). Warstwy te są równoliczne ze zbiorem H. Zatem liczba elementów grupy G jest równa iloczynowi liczby warstw lewostronnych względem podgrupy H i liczby elementów zbioru H.

Wniosek 1

Rząd podgrupy (patrz *Definicja 3*) jest dzielnikiem rzędu grupy; rząd elementu grupy jest dzielnikiem rzędu grupy.

Wniosek 2

Jeżeli rząd grupy G jest liczbą pierwszą p, to grupa G jest cykliczna (składa się z potęg jednego elementu).

Dowód: Niech a będzie elementem grupy G różnym od e. Wtedy $|a| > 1$. Na mocy poprzedniego wniosku wiemy, że liczba $|a|$ jest dzielnikiem liczby $|G|$. Ponieważ $|G|$ jest liczbą pierwszą, więc wynika stąd, że $|a| = |G|$, a zatem $(a) = G$.

Definicja i własności kongruencji

Definicja 6

Dla danych trzech liczb całkowitych a, b i m mówimy, że *liczba a przystaje do liczby b modulo m* i piszemy $a \equiv b \pmod{m}$, gdy różnica $a - b$ jest podzielna przez m. Liczbę m nazywamy *modułem* kongruencji; musi być ona różna od zera, a najczęściej jest od niej większa.

Oczywiście kongruencja jest relacją równoważności, co można łatwo sprawdzić. Kongruencje można również dodawać i mnożyć stronami.

Własność 1

Jeśli a, b, c i m są liczbami całkowitymi, takimi że $m > 0$ oraz $a \equiv b \pmod{m}$, to $ac \equiv bc \pmod{m}$. Własność ta wynika bezpośrednio z faktu, iż kongruencje można mnożyć i dodawać stronami. Pozostałe własności również wynikają – nieco mniej bezpośrednio – z tego faktu i innych własności.

Własność 2

Jeśli a, b, c i m są liczbami całkowitymi, takimi że $m > 0$, $(c, m) = 1$ oraz $ac \equiv bc \pmod{m}$, to $a \equiv b \pmod{m}$.

Własność 3

Jeśli $a \equiv b \pmod{m}$, $a \equiv b \pmod{n}$ oraz liczby m i n są względnie pierwsze, to $a \equiv b \pmod{mn}$.

Własność 4

Jeśli $(b, n) = 1$, to kongruencja $b^n \equiv b \pmod{n}$ jest równoważna kongruencji $b^{n-1} \equiv 1 \pmod{n}$. Ta własność wynika z *Własności 1* i *Własności 2*.

Własność 5

Jeśli a, b, c i m są liczbami całkowitymi, takimi że $m > 0$, $(c, m) = d$ oraz $ac \equiv bc \pmod{m}$, to $a \equiv b \pmod{m/d}$.

Własność 6

Niech $w(x)$ będzie wielomianem stopnia n o współczynnikach całkowitych, a m danym modułem. Każdą liczbę całkowitą a, dla której $f(a) \equiv 0 \pmod{m}$, nazywamy pierwiastkiem kongruencji $f(x) \equiv 0 \pmod{m}$. Jeżeli liczba całkowita a jest pierwiastkiem kongruencji, to także każda liczba całkowita przystająca do a modulo m jest pierwiastkiem tej kongruencji. Całą taką klasę liczb całkowitych, przystających do siebie modulo m i spełniających kongruencję, będziemy uważali za jedno rozwiązanie.

Pozostałe twierdzenia i definicje

Algorytm Euklidesa

Algorytm Euklidesa to szybka metoda znajdowania największego wspólnego dzielnika dwóch liczb. Aby znaleźć (a, b), gdzie $a > b$, najpierw dzielimy a przez b i zapisujemy iloraz q_1 i resztę r_1: $a = q_1 b + r_1$. Następnie wykonujemy drugie dzielenie, w którym b gra rolę a i r_1 gra rolę b: $b = q_2 r_1 + r_2$. Następnie dzielimy r_1 przez r_2: $r_1 = q_3 r_2 + r_3$. Kontynuujemy to postępowanie, za każdym razem dzieląc przedostatnią resztę przez ostatnią, otrzymując nowy iloraz i nową resztę. Gdy wreszcie otrzymamy resztę, która dzieli poprzednią, kończymy dzielenie: ostatnia niezerowa reszta jest największym wspólnym dzielnikiem liczb a i b. Oczywiście taką resztę otrzymamy, gdyż mamy tu do czynienia ze zstępującym ciągiem reszt.

Algorytm Euklidesa pozwala również rozwiązywać kongruencje oraz równania postaci $d = (a, b) = ax + by$.

Definicja 7. Funkcja Eulera (Gaussa)

Niech n będzie dodatnią liczbą całkowitą. Funkcja Eulera $\varphi(n)$ jest określona jako liczba tych nieujemnych liczb b mniejszych od n, które są względnie pierwsze z n:

$$\varphi(n) := |\{0 \le b < n : (b, n) = 1\}|$$

Zauważmy, że $\varphi(1) = 1$ oraz $\varphi(p) = p - 1$ (gdzie p liczba pierwsza). Z kolei dla potęg liczb pierwszych mamy $\varphi(p^\alpha) = p^\alpha - p^{\alpha-1} = p^\alpha\left(1 - \frac{1}{p}\right)$

Definicja 8

Zredukowany system reszt modulo m to zbiór liczb całkowitych r_i takich, że $(r_i, m) = 1$ oraz dla różnych i, j zachodzi: r_i nie przystaje do r_j modulo m, a także dla każdego x względnie pierwszego z m, x przystaje modulo m do jakiegoś r_i należącego do zbioru.

Definicja 9

Niech m będzie dodatnią liczbą naturalną, a a taką liczbą naturalną, że $(a, m) = 1$. Niech h będzie najmniejszą dodatnią liczbą naturalną, taką że $a^h \equiv 1 \pmod{m}$. Mówimy wtedy, że a należy do potęgi h modulo m.

Definicja 10

Jeśli a należy do potęgi $\varphi(m)$ modulo m, to wtedy a nazywamy pierwiastkiem pierwotnym modulo m.

Lemat 1

Dla p liczby pierwszej oraz dla $0 < k < p$ zachodzi $p \mid \binom{p}{k}$.

Dowód: Oczywiście $\binom{p}{k} = \frac{p!}{k!(p-k)!}$, czyli $p! = \binom{p}{k} k!(p-k)!$, a ponieważ również zachodzi $p! = 1 \cdot 2 \cdot 3 \cdot \ldots \cdot p$ to $p \mid p!$, stąd także $p \mid \binom{p}{k} k!(p-k)!$.

Jednocześnie $(p, k!(p-k)!) = 1$, więc $p \mid \binom{p}{k}$.

Twierdzenie 2. Małe twierdzenie Fermata

Niech p będzie liczbą pierwszą. Wtedy każda liczba n niepodzielna przez p spełnia kongruencję $n^{p-1} \equiv 1 \pmod{p}$.

Dowód: Kongruencja $n^{p-1} \equiv 1 \pmod{p}$ jest równoważna kongruencji $n^p \equiv n \pmod{p}$, która z kolei jest równoważna (z definicji kongruencji – patrz *Definicja 6*) podzielności $p \mid n^p - n$. Dowodzimy twierdzenia przez indukcję. Dla $n = 1$ oczywiście zachodzi $p \mid 1^p - 1 = 0$. Załóżmy więc, że twierdzenie zachodzi dla n i wykażmy, że spełnione jest również dla $n + 1$, czyli $p \mid (n+1)^p - (n+1)$. Mamy więc

$$(n+1)^p - (n+1) = n^p + \binom{p}{1} n^{p-1} + \binom{p}{2} n^{p-2} + \ldots + 1 - n - 1 = n^p - n + \sum_{k=1}^{p-1} \binom{p}{k} n^{p-k}$$

Oczywiście z założenia indukcyjnego $p \mid n^p - n$, a jednocześnie z *Lematu 1* wiemy, że $p \mid \binom{p}{k}$ dla $k = 1, \ldots, p-1$. Czyli $n^p - n + \sum_{k=1}^{p-1} \binom{p}{k} n^{p-k}$ jest podzielne przez p, co kończy dowód.

Twierdzenie 3. Chińskie twierdzenie o resztach

Przypuśćmy, że chcemy rozwiązać układ kongruencji o różnych modułach:

$$x \equiv a_1 \pmod{m_1}$$

$$x \equiv a_2 \pmod{m_2}$$

... ...

$$x \equiv a_r \pmod{m_r}$$

Przypuśćmy następnie, że każde dwa moduły są względnie pierwsze: $(m_i, m_j) = 1$ dla $i \neq j$. Wtedy istnieje wspólne rozwiązanie x wszystkich tych kongruencji i każde dwa rozwiązania przystają do siebie modulo $M = m_1 m_2 \ldots m_r$.

Dowód: Udowodnimy najpierw jednoznaczność modulo M. Załóżmy, że x' i x'' są dwoma rozwiązaniami. Niech $x = x' - x''$. Wtedy x musi przystawać do 0 względem modułu m_i dla każdego i, a więc i modulo M (patrz *Własność 3*). Następnie pokażemy, jak skonstruować rozwiązanie x.

Niech $M_i = M/m_i$ będzie iloczynem wszystkich modułów z wyjątkiem i-tego. Oczywiście $(m_i, M_i) = 1$, a więc istnieje taka liczba N_i (którą można znaleźć za pomocą algorytmu Euklidesa), że $M_i N_i \equiv 1 \pmod{m_i}$. Przyjmijmy teraz $x = \sum_i a_i M_i N_i$. Wtedy dla każdego i wszystkie składniki sumy poza i-tym są podzielne przez m_i, gdyż $m_i \mid M_j$ dla $i \neq j$. Zatem dla każdego i mamy: $x \equiv a_i m_i M_i \equiv a_i \pmod{m_i}$, czego należało dowieść.

Twierdzenie 4. Multyplikatywność funkcji Eulera

Funkcja Eulera φ (patrz *Definicja 7*) jest multyplikatywna, tzn. $\varphi(mn) = \varphi(m)\varphi(n)$, jeśli tylko $(m, n) = 1$.

Dowód: Musimy policzyć, ile jest liczb całkowitych zawartych między 0 i $mn - 1$ nie mających wspólnych dzielników z liczbą mn. Dla każdej liczby j z tego przedziału niech j_1 będzie jej resztą z dzielenia przez M (tzn. $0 \le j_1 < m$ oraz $j \equiv j_1 \pmod{m}$) i niech j_2 będzie jej resztą z dzielenia przez n (tzn. $0 \le j_2 < n$ oraz $j \equiv j_2 \pmod{n}$). Z chińskiego twierdzenia o resztach (patrz *Twierdzenie 4*) wynika, że dla każdej takiej pary liczb j_1, j_2 istnieje dokładnie jedna liczba j między 0 i $mn - 1$, dla której $j \equiv j_1 \pmod{m}$ oraz $j \equiv j_2 \pmod{n}$. Zauważmy, że j nie ma wspólnego dzielnika z mn wtedy i tylko wtedy, gdy nie ma wspólnego dzielnika z m – co jest równoważne temu, że j_1 nie ma wspólnego dzielnika z m – oraz nie ma wspólnego dzielnika z n – co jest równoważne temu, że j_2 nie ma wspólnego dzielnika z n. Zatem te liczby j, które musimy zliczyć, dopowiadają wzajemnie jednoznacznie parom j_1, j_2, dla których $0 \le j_1 < m$, $(j_1, m) = 1$; $0 \le j_2 < n$, $(j_2, n) = 1$. Liczba takich j_1 jest równa $\varphi(m)$ i liczba takich j_2 jest równa $\varphi(n)$. Zatem liczba par jest równa $\varphi(m)\varphi(n)$, co kończy dowód.

Twierdzenie 5. Twierdzenie Eulera

Jeśli $(a, n) = 1$, to $a^{\varphi(n)} \equiv 1 \pmod{n}$.

Twierdzenie to zwane jest też uogólnieniem małego twierdzenia Fermata.

Dowód: Dowodzimy najpierw twierdzenie w przypadku, gdy n jest potęgą liczby pierwszej, czyli $n = p^k$. Będziemy stosować indukcję względem k. Dla $k = 1$ mamy małe twierdzenie Fermata (patrz *Twierdzenie 2*). Załóżmy, że $l > 1$ i że wzór jest prawdziwy dla p^{l-1}. Na podstawie założenia indukcyjnego mamy wtedy $a^{p^{l-1}-p^{l-2}} = 1 + p^{l-1}b$ dla pewnej całkowitej liczby b. Jeśli podniesiemy obie strony

równości do potęgi p i skorzystamy z tego, iż wszystkie współczynniki Newtona (z wyjątkiem 1 i współczynnika przy x^p na końcu) w rozwinięciu $(1 + x)^p$ są podzielne przez p (patrz *Lemat 1*) możemy stwierdzić, że liczba $a^{p^l - p^{l-1}}$ jest sumą liczby 1 i pewnej liczby składników podzielnych przez p^l. Zatem liczba $a^{\varphi(p^l)} - 1$ jest podzielna przez p^l, co kończy dowód twierdzenia dla potęg liczb pierwszych.

Z multyplikatywności funkcji φ (patrz *Twierdzenie 4*) wynika, że $a^{\varphi(n)} \equiv 1 \pmod{p^l}$ – wystarczy podnieść obie strony kongruencji $a^{\varphi(p^l)} \equiv 1 \pmod{p^l}$ do potęgi $\varphi(p_1^{l_1} \bullet \ldots \bullet p_m^{l_m})$, gdzie $n = p^l \bullet p_1^{l_1} \bullet \ldots \bullet p_m^{l_m}$. Ponieważ jest to prawdziwe dla każdej potęgi p^l dzielącej n i ponieważ potęgi dwóch różnych liczb pierwszych nie mają wspólnego dzielnika, z *Własności 3* wynika, że $a^{\varphi(n)} \equiv 1 \pmod{n}$.

Twierdzenie 6

Niech $g = (a, m)$. Wtedy kongruencja $ax \equiv b \pmod{m}$ nie ma rozwiązań, jeśli g nie dzieli b. Jeżeli zaś g dzieli b, to kongruencja ta ma g rozwiązań $x \equiv (b/g)x_0 + n(m/g) \pmod{m}$, gdzie $n = 0, 1, \ldots, g - 1$, a x_0 jest dowolnym rozwiązaniem kongruencji $(a/g)x \equiv 1 \pmod{m/g}$.

Dowód: Z definicji (patrz *Definicja 6*) kongruencja $ax \equiv b \pmod{m}$ jest równoważna równaniu $ax - my = b$. Liczba naturalna x będzie rozwiązaniem tej kongruencji wtedy i tylko wtedy, kiedy istnieje liczba y, taka że $ax - my = b$. Wpierw rozpatrzmy przypadek g nie dzieli b. Z własności podzielności wiemy, że jeśli g dzieli a i g dzieli m to również g dzieli b. Stąd, jeśli g nie dzieli b, to równanie $ax - my = b$ nie ma rozwiązań, a co za tym idzie kongruencja $ax \equiv b \pmod{m}$.

Załóżmy teraz, że g dzieli b. Możemy zapisać, że $g = sa + tm$. Ponieważ $g \mid b$, to istnieje taka liczba naturalna e, że $ge = b$. Mnożąc obie strony równości $g = sa + tm$ przez e otrzymujemy: $b = ge = (sa + tm)e = a(se) + m(te)$, tak więc jedno z rozwiązań tego równania to $x = x_0$ i $y = y_0$, gdzie $x_0 = se$, a $y_0 = te$. Niech $x = x_0 + (m/g)n$, a $y = y_0 - (a/g)n$, gdzie n jest liczbą naturalną. Wtedy para (x, y) będzie rozwiązaniem tego równania ponieważ: $ax + my = ax_0 + a(m/g) + my_0 - m(a/g)n = ax_0 + my_0 = b$. Mamy więc nieskończenie wiele rozwiązań postaci $x = x_0 + (m/g)n$, a $y = y_0 - (a/g)n$, gdzie $x = x_0$ i $y = y_0$ są konkretnymi rozwiązaniami równania. Aby stwierdzić, ile jest różnych nieprzystających rozwiązań $x = x_0 + (m/g)n$, trzeba określić warunki opisujące dwa przystające modulo m rozwiązania: $x_1 = x_0 + (m/g)n_1$ i $x_2 = x_0 + (m/g)n_2$. Jeżeli dwa rozwiązania są przystające, to $x_0 + (m/g)n_1 \equiv x_0 + (m/g)n_2 \pmod{m}$. Odejmując od obu stron tego równania x_0 otrzymujemy: $(m/g)n_1 \equiv (m/g)n_2 \pmod{m}$. Wiemy dalej, że $(m, m/g) = m/g$, a ponieważ $(m/g) \mid m$, więc z *Własności 5* mamy: $n_1 \equiv n_2 \pmod{m}$, co oznacza, że pełny zbiór nieprzystających rozwiązań otrzymujemy biorąc $x = x_0 + (m/g)n$, gdzie $n = 0, 1, ..., g - 1$.

Twierdzenie 7

Dla $n \geq 1$ zachodzi $\sum_{d|n} \varphi(d) = n$.

Dowód: Jeśli $n = p^e$ i p jest liczbą pierwszą, to wtedy

$$\sum_{d|n} \varphi(d) = \varphi(1) + \varphi(p) + \varphi(p^2) + \ldots + \varphi(p^e) = 1 + (p-1) + p(p-1) + p^{e-1}(p-1) = p^e = n$$

Tak więc twierdzenie jest prawdziwe dla n będącego potęgą liczby pierwszej p. Dowodzimy twierdzenia przez indukcję. Zakładamy, że będzie ono prawdziwe dla liczb naturalnych o k lub mniej różnych pierwszych czynnikach. Niech liczba

naturalna N posiada $k + 1$ różnych pierwszych czynników i niech p będzie jednym z nich, a p^e największą potęgą p dzielącą N. Wtedy $N = p^e n$ i n mają k różnych czynników pierwszych, a $(p, n) = 1$. Ponieważ d przebiega dzielniki n, więc dzielniki N przebiegają zbiór $d, pd, p^2d, ..., p^ed$. Stąd mamy

$$\sum_{d|N}\varphi(d) = \sum_{d|n}\varphi(d) + \sum_{d|n}\varphi(pd) + \sum_{d|n}\varphi(p^2d) + \ldots + \sum_{d|n}\varphi(p^ed) =$$
$$= \sum_{d|n}\varphi(d)\left(1 + \varphi(p) + \varphi(p^2) + \ldots + \varphi(p^e)\right) = \sum_{d|n}\varphi(d)\sum_{\delta|p^e}\varphi(\delta) = np^e = N$$

co kończy dowód.

Twierdzenie 8. Twierdzenie Lagrange'a (2)

Niech $\mathbf{Z}[x]$ ∋ $f(x) = a_0 + a_1x + a_1x^2 + \ldots + a_nx^n$ i $(a_n, p) = 1$, a p jest liczbą pierwszą. Wtedy kongruencja wielomianowa $f(x) \equiv 0 \pmod p$ ma co najwyżej n różnych mod p rozwiązań.

Dowód: Przez indukcję względem n. Dla $n = 1$ oczywiście $a_0 + a_1x \equiv 0 \pmod p$. Załóżmy, że twierdzenie zachodzi dla $n - 1$ i niech $x_0, x_1, \ldots, x_n$ będą rozwiązaniami kongruencji $f(x) \equiv 0 \pmod p$. Wtedy

$$f(x) - f(x_0) = a_n (x^n - x_0^n) + a_2 (x^{n-1} - x_0^{n-1}) + \ldots + a_1 (x - x_0) =$$
$$= a_n (x - x_0) (x^{n-1} + x^{n-2}x_0 + \ldots + x x_0^{n-2} + x_0^{n-1}) +$$
$$+ a_{n-1} (x - x_0) (x^{n-2} + x^{n-3}x_0 + \ldots + x x_0^{n-3} + x_0^{n-2}) +$$
$$+ \ldots + a_1 (x - x_0) =$$
$$= (x - x_0)\, g\,(x),$$

gdzie $g(x)$ jest wielomianem stopnia $n - 1$. Pokażemy teraz, że $x_0, x_1, \ldots, x_n$ są rozwiązaniami kongruencji $g(x) \equiv 0 \pmod p$. Niech k będzie liczbą naturalną, taką że $1 \le k \le n$. Ponieważ $f(x_k) \equiv f(x_0) \equiv 0 \pmod p$, mamy $f(x_k) - f(x_0) = (x_k - x_0)\, g(x_k) \equiv 0$

(mod p). Stąd $g(x_k) \equiv 0 \pmod{p}$, gdyż $(x_k - x_0)$ nie przystaje do 0 modulo p. Wynika z tego, że kongruencja wielomianowa $g(x) \equiv 0 \pmod{p}$ o współczynniku przy najwyższej potędze niepodzielnym przez p posiada n różnych rozwiązań modulo p, co przeczy zasadzie indukcji. A więc kongruencja wielomianowa $f(x) \equiv 0 \pmod{p}$ nie może mieć więcej niż n różnych rozwiązań modulo p, co kończy dowód.

Twierdzenie 9

Jeżeli a należy do potęgi h modulo m, to $h \mid \varphi(m)$. Ponadto $a^j \equiv a^k \pmod{m}$ wtedy i tylko wtedy, gdy $h \mid (j - k)$.

Dowód: Bez straty ogólności możemy założyć, że $j > k$, a ponieważ $(a, m) = 1$, więc kongruencja $a^j \equiv a^k \pmod{m}$ jest równoważna kongruencji $a^{j-k} \equiv 1 \pmod{m}$. Jednocześnie fakt, iż a należy do potęgi h modulo m oznacza, że $a^h \equiv 1 \pmod{m}$ i h jest najmniejszą taką liczbą, więc $h \mid (j - k)$. Jednocześnie z definicji należenie do potęgi (patrz *Definicja 9*) musi zachodzić $(a, m) = 1$. Z twierdzenia Eulera (patrz *Twierdzenie 5*) wiemy jednocześnie $a^{\varphi(m)} \equiv 1 \pmod{m}$ dla $(a, m) = 1$. Z tego wynika więc również fakt, iż $h \mid \varphi(m)$.

Twierdzenie 10

Jeżeli a należy do potęgi h modulo m, to a^k należy do potęgi $h/(h, k)$ modulo m.

Dowód: Z *Twierdzenia 9* wiemy, że $(a^k)^j \equiv 1 \pmod{m}$ wtedy i tylko wtedy, gdy $[h/(h, k)] \mid j$. Tak więc ostatnią dodatnią liczbą naturalną j taką, że $(a^k)^j \equiv 1 \pmod{m}$ jest $j = h/(h, k)$, co kończy dowód.

Twierdzenie 11

Jeśli p jest pierwsza, to istnieje $\varphi(p-1)$ pierwiastków pierwotnych (patrz *Definicja 10*) modulo p. Jedyne liczby naturalne posiadające pierwiastek pierwotny to: p^e, $2p^e$, 2 i 4, gdzie p jest liczbą pierwszą.

Dowód: Każda liczba naturalna a z przedziału $\langle 1, p-1\rangle$ należy do pewnej potęgi h modulo p (patrz *Definicja 9*), gdzie $h \mid (p-1)$. Jeżeli a należy do potęgi h, to $(a^k)^h \equiv 1 \pmod{p}$ dla wszystkich k, a jednocześnie $1, a, a^2, \ldots, a^{h-1}$ są różne modulo p. Dalej, z *Twierdzenia 8*, liczby h są rozwiązaniami wszystkich kongruencji $x^h \equiv 1 \pmod{p}$. Z *Twierdzenia 10* wiemy, że tylko $\varphi(h)$ tych liczb należy do potęgi h modulo p, a pozostałe należą do mniejszych potęg. Tak więc każda liczba naturalna a należąca do potęgi h modulo p jest rozwiązaniem kongruencji $x^h \equiv 1 \pmod{p}$. Dalej, dla każdej liczby h, która dzieli $(p-1)$ zachodzić będzie albo $\varphi(h)$, albo nie będzie żadnych liczb naturalnych a z przedziału $\langle 1, p-1\rangle$, takich że a należy do potęgi h modulo p. Niech $\psi(h)$ oznacza liczbę tych a, które należą do potęgi h modulo p. Wtedy $\psi(h) \le \varphi(h)$ dla h dzielącego $(p-1)$ oraz $\sum_{h \mid p-1} \psi(h) = p-1$. Jednak z *Twierdzenia 7* wiemy, że $\sum_{h \mid p-1} \varphi(h) = p-1$, mamy więc $\sum_{h \mid p-1} (\psi(h) - \varphi(h)) = 0$ i $\psi(h) - \varphi(h) \le 0$, co implikuje fakt, że $\psi(h) = \varphi(h)$ dla h dzielących $p-1$, a w szczególności $\psi(p-1) = \varphi(p-1) > 0$, co dowodzi pierwszej części twierdzenia.

Niech $m = 2^f \prod_{i=1}^{k} p_i^{e_i}$ gdzie p_i to różne liczby pierwsze, $f \ge 0$, $e_i > 0$, a $k \ge 1$. Jeśli $(a, m) = 1$, to zachodzi $a^{\varphi(p_i^{e_i})} \equiv 1 \pmod{p_1^{e_1}}$ oraz $a^{\varphi(m/p_i^{e_1})} \equiv 1 \pmod{m / p_1^{e_1}}$. Załóżmy, że

$k \geq 2$ lub $f \geq 2$. Wtedy $\varphi(p_1^{e_1})$ i $\varphi(m / p_1^{e_1})$ są równe, a co za tym idzie $a^{\frac{1}{2}\varphi(p_i^{e_i})\varphi(m/p_i^{e_i})}$ przystaje do 1 modulo $p_i^{e_i}$ oraz modulo $m / p_i^{e_i}$, skąd również modulo *m*. Stąd widać, że jedyna liczba *m*, która może mieć pierwiastki pierwotne, to p^e, $2p^e$, 2 i 4, gdzie *p* to liczba pierwsza, a to kończy dowód drugiej części twierdzenia.

Twierdzenie 12

Załóżmy, że *m* posiada pierwiastek pierwotny *g*. Wtedy $g^j \equiv g^k \pmod{m}$ wtedy i tylko wtedy, gdy $j \equiv k \pmod{\varphi(m)}$. W szczególności $g^j \equiv 1 \pmod{m}$ wtedy i tylko wtedy, gdy $\varphi(m) \mid j$. Zbiór $g, g^2, \ldots, g^{\varphi(m)}$ tworzy zredukowany system reszt modulo *m* (patrz *Definicja 8*), więc jeśli *a* jest liczbą naturalną, taką że $(a, m) = 1$, to istnieje tylko jedna liczba g^j w zbiorze spełniająca kongruencję $g^j \equiv a \pmod{m}$.

Dowód: Pierwsza część tego twierdzenia to specjalny przypadek *Twierdzenia 9*. Zakłada ona, że $g, g^2, \ldots, g^{\varphi(m)}$ są parami nieprzystające modulo *m*, a co za tym idzie zbiór ten tworzy zredukowany system reszt modulo *m*.

Twierdzenie 13

Jeśli *p* jest liczbą pierwszą i $(a, p) = 1$, to kongruencja $x^n \equiv a \pmod{p}$ ma $(n, p - 1)$ rozwiązań lub zero rozwiązań, w zależności od tego, czy $a^{(p-1)/(n,\ p-1)}$ przystaje do 1 mod *p* czy też nie przystaje.

Dowód: Niech $b = (n, p - 1)$. Jeśli kongruencja $x^n \equiv a \pmod{p}$ ma rozwiązanie *u*, to wtedy $a^{(p-1)/b} \equiv u^{n(p-1)/b} \equiv u^{(p-1)(n/b)} \equiv 1 \pmod{p}$. I analogicznie $x^n \equiv a \pmod{p}$ nie ma rozwiązań, jeśli $a^{(p-1)/b}$ nie przystaje do 1 $\pmod{p}$.

Załóżmy, że $a^{(p-1)/b} \equiv 1 \pmod{p}$. Z *Twierdzenia 11* i *Twierdzenia 12* wiemy, że istnieje pierwiastek pierwotny g modulo p oraz wykładnik j, takie że $g^j \equiv a \pmod{p}$. Mamy więc $g^{j(p-1)/b} \equiv a^{(p-1)/b} \equiv 1 \pmod{p}$, co implikuje (na mocy *Twierdzenia 12*), że $j(p-1)/b \equiv 0 \pmod{p-1}$, więc $b \mid j$. Każde rozwiązanie $x^n \equiv a \pmod{p}$, jeśli tylko istnieje, można również zapisać jako potęgę g (na przykład g^y) modulo p. Stąd rozwiązania x (jeśli istnieją) kongruencji $x^n \equiv a \pmod{p}$ odpowiadają rozwiązaniom y kongruencji $g^{yn} \equiv g^j \pmod{p}$. Ta kongruencja, na mocy *Twierdzenia 9* wtedy i tylko wtedy, gdy $yn \equiv j \pmod{p-1}$ ma rozwiązania, które posiada na mocy *Twierdzenia 6*, ponieważ $b \mid j$. Ponadto z *Twierdzenia 6* wynika również, że mamy $(n, p-1)$ rozwiązań tej kongruencji, a więc i kongruencji $x^n \equiv a \pmod{p}$.

ROZDZIAŁ 2

WIADOMOŚCI TEORETYCZNE O LICZBACH PSEUDOPIERWSZYCH I SILNIE PSEUDOPIERWSZYCH

Definicje

Definicja liczb pseudopierwszych

Niech b będzie liczbą całkowitą dodatnią. Jeśli n jest liczbą całkowitą złożoną i $b^n \equiv b \pmod{n}$, to n nazywamy liczbą *pseudopierwszą przy podstawie b* (n jest pp(b)).

Jeśli $(b, n) = 1$, to kongruencja $b^n \equiv b \pmod{n}$ jest równoważna kongruencji $b^{n-1} \equiv 1 \pmod{n}$. Wykorzystując *Własność 2* możemy podzielić kongruencję $b^n \equiv b \pmod{n}$ przez b (jest to uprawnione, gdyż $(b, n) = 1$ – patrz *Własność 4*) i otrzymamy w ten sposób kongruencję $b^{n-1} \equiv 1 \pmod{n}$. Z kolei wykorzystując *Własność 1* możemy pomnożyć przez b obie strony kongruencji $b^{n-1} \equiv 1 \pmod{n}$, by otrzymać kongruencję $b^n \equiv b \pmod{n}$.

Przykład: Liczba 341 (nie jest złożona, ponieważ $341 = 11 \cdot 31$) jest pseudopierwsza, ponieważ $2^{340} \equiv 1 \pmod{341}$, gdyż $2^{340} = (2^{10})^{34} \equiv 1 \pmod{11}$ i jednocześnie $2^{340} = (2^5)^{68} \equiv 1 \pmod{34}$.

Definicja liczb silnie pseudopierwszych

Niech n będzie nieparzystą liczbą złożoną i niech $n - 1 = 2^s t$, gdzie liczba t jest nieparzysta. Niech $b \in (\mathbf{Z}/n\mathbf{Z})^*$. Jeśli liczby n i b spełniają warunek (I):

$b^t \equiv 1 \pmod{n}$ lub

istnieje liczba całkowita h z przedziału $[0, s)$, taka że $b^{2^h t} \equiv -1 \pmod{n}$

to liczbę n nazywamy liczbą *silnie pseudopierwszą przy podstawie b* (n jest spp(b)).

Własności i twierdzenia dotyczące liczb pseudopierwszych i silnie pseudopierwszych

Test Millera-Rabina

Test Millera-Rabina jest testem pierwszości, opierający się na własności liczb silnie pseudopierwszych (czasem liczby silnie pseudopierwsze definiuje się jako takie, które „pozytywnie przechodzą" test Millera-Rabina).

Weźmy liczbę naturalną nieparzystą n. Chcemy sprawdzić, czy jest ona pierwsza, czy złożona. Wpierw szukamy specyficznego rozkładu liczby $n - 1$: $n - 1 = 2^s t$, gdzie t jest liczbą nieparzystą. Następnie wybieramy losowo liczbę b należącą do przedziału $(0, n)$, a potem obliczamy $b^t \bmod n$. Jeśli otrzymamy ± 1, to stwierdzamy, że liczba n przeszła pomyślnie test sprawdzający warunek (I) dla naszej podstawy b i wybieramy następną losową podstawę b. Jeżeli zaś nie otrzymamy ± 1, to podnosimy do kwadratu b^t modulo n, a potem otrzymany wynik podnosimy do kwadratu modulo n, aż otrzymamy -1. Jeśli otrzymamy -1, to liczba pomyślnie przeszła test. Jeżeli jednak nigdy nie otrzymamy -1, tzn. jeśli osiągniemy $b^{2^{r+1}} \equiv 1 \pmod{n}$, a jednocześnie $b^{2^r} \neq -1 \pmod{n}$ to wiemy, że liczba n nie przeszła testu, więc jest złożona.

Przykład: Liczba 2047 (nie jest złożona: $2047 = 23 \cdot 89$) przechodzi test Millera-Rabina dla $b = 2$, ponieważ $2^{2046/2} = 2^{1023} = (2^{11})^{93} = 2048^{93} \equiv 1 \pmod{2047}$.

Twierdzenie 14

W przypadku, gdy liczba n spełni warunek (I) dla każdej z k losowo wybranych podstaw b, to wiemy, że ma ona jedną na 4^k szansę być złożona, ponieważ co najwyżej 1/4 podstaw b z przedziału $(0, n)$ spełnia (I) dla n złożonych.

Lemat 2

Jeśli n jest liczbą złożoną, to $N = 2^n - 1$ również jest złożona.

Dowód: Jeżeli n jest złożona, to istnieją k i l takie że $n = kl$. Rozważmy równość $x^k - 1 = (x - 1)(x^{k-1} + x^{k-2} + \ldots + 1)$, w której za x podstawimy 2^l. Otrzymujemy wówczas, że $2^n - 1 = (2^l - 1)(2^{l(k-1)} + 2^{l(k-2)} + \ldots + 2^l + 1)$, a więc $N = 2^n - 1$ jest również złożona.

Twierdzenie 15

Istnieje nieskończenie wiele liczb pseudopierwszych przy podstawie 2.

Dowód: Pokażemy, że jeśli n jest nieparzystą liczbą pseudopierwszą przy podstawie 2, to $m = 2^n - 1$ jest również pseudopierwsza przy podstawie 2. Ponieważ istnieje przynajmniej jedna liczba pseudopierwsza przy podstawie 2 (na przykład, $n_0 = 341$, ponieważ $2^{340} \equiv 1 \pmod{341}$), możemy skonstruować nieskończenie wiele złożonych liczb pseudopierwszych o podstawie 2, biorąc $n_0 = 341$, a $n_{k+1} = 2^{n_k} - 1$ dla $k = 0, 1, 2,\ldots$ Wszystkie te liczby będą różne, gdyż $n_0 < n_1 < n_2 < \ldots < n_k < n_{k+1} < \ldots$

Niech n będzie nieparzystą liczbą pseudopierwszą i $2^{n-1} \equiv 1 \pmod{n}$. Ponieważ n jest złożona, wiemy że istnieją d i t, takie że $n = dt$ i $1 < d < n$ oraz $1 < t < n$. Wykażemy, że $m = 2^n - 1$ jest również pseudopierwsza. Z *Lematu 2* wiemy, że m jest złożona, wystarczy więc pokazać, że $2^{m-1} \equiv 1 \pmod{m}$.

Z założenia mamy, że $2^n \equiv 2 \pmod{n}$, a stąd możemy wywnioskować istnienie k, takiego że $2^n - 2 = kn$ i dalej $2^{m-1} = 2^{2^n-2} = 2^{kn}$. W analogiczny sposób co wyżej możemy

wywnioskować, że $m = (2^n - 1) \mid (2^{kn} - 1) = 2^{m-1} - 1$. Stąd $2^{m-1} - 1 \equiv 0 \pmod{m}$ i dalej $2^{m-1} \equiv 1 \pmod{m}$, a stąd wynika, że m jest również pseudopierwsza przy podstawie 2.

Twierdzenie 16

Istnieje nieskończenie wiele liczb silnie pseudopierwszych przy podstawie 2.

Dowód: Pokażemy, że jeśli n jest pseudopierwsza przy podstawie 2, to $N = 2^n - 1$ jest silnie pseudopierwsza przy podstawie 2.

Niech n będzie nieparzystą liczbą złożoną, która jest pseudopierwsza przy podstawie 2, a więc $2^{n-1} \equiv 1 \pmod{n}$. Z tej kongruencji możemy wywnioskować, że $2^{n-1} - 1 = nk$, dla pewnego k całkowitego i nieparzystego. Mamy więc

$$N - 1 = 2^n - 2 = 2\,(2^{n-1} - 1) = 2^1\, nk,$$

czyli jest to faktoryzacja $N - 1$ na iloczyn nieparzystej liczby całkowitej i potęgi dwójki. Zauważmy jeszcze, że

$$2^{(N-1)/2} = 2^{nk} = (2^n)^k \equiv 1 \pmod{N},$$

ponieważ $2^n = (2^n - 1) + 1 = N + 1 \equiv 1 \pmod{N}$. Dzięki temu wiemy, że N przechodzi test Millera-Rabina, a więc jest silnie pseudopierwsza.

Z *Lematu 2* wiemy, że $N = 2^n - 1$ jest złożona, a więc wiemy, że N przechodzi test Millera-Rabina i jest złożona, a więc jest liczbą silnie pseudopierwszą przy podstawie 2.

Jeśli liczba n jest pseudopierwsza przy podstawie 2, to liczba $2^n - 1$ jest silnie pseudopierwsza przy podstawie 2. W *Twierdzeniu 15* (patrz wcześniej) wykazaliśmy, że istnieje nieskończenie wiele liczb pseudopierwszych przy podstawie 2. Z powyższych przesłanek wnioskujemy, że istnieje nieskończenie wiele liczb silnie pseudopierwszych przy podstawie 2.

ROZDZIAŁ 3

DANE O LICZBACH PSEUDOPIERWSZYCH I SILNIE PSEUDOPIERWSZYCH

Informacje wstępne

Większość poniższych danych została opracowana przez autora pracy w oparciu o wyniki otrzymane dzięki dwóm specjalnie do tego celu napisanym programom, z których pierwszy sprawdzał pseudopierwszość danych liczb, a drugi – silną pseudopierwszość. W przypadku bardzo dużych liczb (szczególnie w przypadku danych zamieszczonych w części *Informacje dodatkowe*) informacje zaczerpnięto z książek, podanych w bibliografii.

W rozpatrywanym przez nas przedziale liczb naturalnych od 1 do 100001 włącznie występuje 9591 liczb pierwszych.

Liczby pseudopierwsze przy podstawie 2

Istnieje 78 liczb mniejszych od 100001, które są pseudopierwsze przy tej podstawie. Podajemy pierwsze dziesięć z nich i największą.

$n = 341$; $n = 561$; $n = 645$; $n = 1105$; $n = 1387$; $n = 1729$; $n = 1905$; $n = 2047$; $n = 2465$; $n = 2701$; $n = 93961$

Liczby pseudopierwsze przy podstawie 3

Istnieje 76 liczb mniejszych od 100001, które są pseudopierwsze przy tej podstawie. Podajemy pierwsze dziesięć z nich i największą.

$n = 91$; $n = 121$; $n = 671$; $n = 703$; $n = 949$; $n = 1105$; $n = 1541$; $n = 1729$; $n = 1891$; $n = 2465$; $n = 97567$

Liczby pseudopierwsze przy podstawie 5

Istnieje 66 liczb mniejszych od 100001, które są pseudopierwsze przy tej podstawie. Podajemy pierwsze dziesięć z nich i największą.

$n = 217$; $n = 561$; $n = 781$; $n = 1541$; $n = 1729$; $n = 1891$; $n = 2821$; $n = 4123$; $n = 5461$; $n = 5611$; $n = 98173$

Liczby pseudopierwsze przy podstawie 7

Istnieje 69 liczb mniejszych od 100001, które są pseudopierwsze przy tej podstawie. Podajemy pierwsze dziesięć z nich i największą.

$n = 25$; $n = 325$; $n = 561$; $n = 703$; $n = 817$; $n = 1105$; $n = 1825$; $n = 2101$; $n = 2353$; $n = 2465$; $n = 97921$

Liczby pseudopierwsze dla podstaw 2 i 3

Oto wszystkie liczby mniejsze od 100001, które są pseudopierwsze przy tych podstawach. Jest ich 17.

$n = 1105$; $n = 1729$; $n = 2465$; $n = 2701$; $n = 2821$; $n = 6601$; $n = 8911$; $n = 10585$; $n = 15841$; $n = 18721$; $n = 29341$; $n = 31621$; $n = 41041$; $n = 46657$; $n = 49141$; $n = 52633$; $n = 63973$

Liczby pseudopierwsze dla podstaw 2 i 5

Oto wszystkie liczby mniejsze od 100001, które są pseudopierwsze przy tych podstawach. Jest ich 16.

$n = 561$; $n = 1729$; $n = 2821$; $n = 5461$; $n = 6601$; $n = 8911$; $n = 12801$; $n = 13981$; $n = 15841$; $n = 29341$; $n = 41041$; $n = 46657$; $n = 52633$; $n = 63973$; $n = 68101$; $n = 75361$

Liczby pseudopierwsze dla podstaw 2 i 7

Oto wszystkie liczby mniejsze od 100001, które są pseudopierwsze przy tych podstawach. Jest ich 11.

$n = 561$; $n = 1105$; $n = 2465$; $n = 3277$; $n = 8321$; $n = 10585$; $n = 18721$; $n = 29341$; $n = 46657$; $n = 62745$; $n = 75361$

Liczby pseudopierwsze dla podstaw 3 i 5

Oto wszystkie liczby mniejsze od 100001, które są pseudopierwsze przy tych podstawach. Jest ich 14.

$n = 1541$; $n = 1729$; $n = 1891$; $n = 2821$; $n = 6601$; $n = 8911$; $n = 15841$; $n = 29341$; $n = 41041$; $n = 46657$; $n = 52633$; $n = 63973$; $n = 75361$; $n = 88831$

Liczby pseudopierwsze dla podstaw 3 i 7

Oto wszystkie liczby mniejsze od 100001, które są pseudopierwsze przy tych podstawach. Jest ich 13.

$n = 703$; $n = 1105$; $n = 2465$; $n = 10585$; $n = 18721$; $n = 19345$; $n = 29341$; $n = 38503$; $n = 46657$; $n = 50881$; $n = 75361$; $n = 76627$; $n = 88831$

Liczby pseudopierwsze dla podstaw 5 i 7

Oto wszystkie liczby mniejsze od 100001, które są pseudopierwsze przy tych podstawach. Jest ich 9.

$n = 561$; $n = 11041$; $n = 29341$; $n = 38081$; $n = 46657$; $n = 50737$; $n = 75361$; $n = 79381$; $n = 88831$

Liczby pseudopierwsze dla podstaw 2, 3 i 5

Oto wszystkie liczby mniejsze od 100001, które są pseudopierwsze przy tych podstawach. Jest ich 11.

$n = 1729$; $n = 2821$; $n = 6601$; $n = 8911$; $n = 15841$; $n = 29341$; $n = 41041$; $n = 46657$; $n = 52633$; $n = 63973$; $n = 75361$

Liczby pseudopierwsze dla podstaw 2, 3 i 7

Oto wszystkie liczby mniejsze od 100001, które są pseudopierwsze przy tych podstawach. Jest ich 7.

$n = 1105$; $n = 2465$; $n = 10585$; $n = 18721$; $n = 29341$; $n = 46657$; $n = 75361$

Liczby pseudopierwsze dla podstaw 2, 5 i 7

Oto wszystkie liczby mniejsze od 100001, które są pseudopierwsze przy tych podstawach. Są tylko 4 takie.

$n = 561$; $n = 29341$; $n = 46657$; $n = 75361$

Liczby pseudopierwsze dla podstaw 3, 5 i 7

Oto wszystkie liczby mniejsze od 100001, które są pseudopierwsze przy tych podstawach. Są tylko 4 takie.

$n = 29341$; $n = 46657$; $n = 75361$; $n = 88831$

Informacje dodatkowe

Istnieje stosunkowo niewiele liczb pseudopierwszych dla podstawy b i tylko nieliczne liczby złożone przechodzą test $b^n \equiv b \pmod{n}$. W szczególności mamy 455052512 liczb pierwszych mniejszych niż 10^{10}, podczas gdy w tym samym przedziale istnieje 14884 liczb pseudopierwszych przy podstawie 2.

Liczby silnie pseudopierwsze przy podstawie 2

Test Millera-Rabina dla tej podstawy przechodzi 16 liczb mniejszych od 100001.

$n = 2047$; $s = 1$ i $t = 1023$; $b^t \equiv 1 \pmod{n}$

$n = 3277$; $s = 2$ i $t = 819$; $b^{2t} \equiv -1 \pmod{n}$

$n = 4033$; $s = 6$ i t=63; $b^{2t} \equiv -1 \pmod{n}$

$n = 4681$; $s = 3$ i $t = 585$; $b^t \equiv 1 \pmod{n}$

$n = 8321$; $s = 7$ i $t = 65$; $b^{2t} \equiv -1 \pmod{n}$

$n = 15841$; $s = 5$ i $t = 495$; $b^t \equiv 1 \pmod{n}$

$n = 29341$; $s = 2$ i $t = 7335$; $b^{2t} \equiv -1 \pmod{n}$

$n = 42799$; $s = 1$ i $t = 21399$; $b^t \equiv 1 \pmod{n}$

$n = 49141$; $s = 2$ i $t = 12285$; $b^{2t} \equiv -1 \pmod{n}$

$n = 52633$; $s = 3$ i $t = 6579$; $b^t \equiv 1 \pmod{n}$

$n = 65281$; $s = 8$ i $t = 255$; $b^{16t} \equiv -1 \pmod{n}$

$n = 74665$; $s = 3$ i $t = 9333$; $b^{2t} \equiv -1 \pmod{n}$

$n = 80581$; $s = 2$ i $t = 20145$; $b^{2t} \equiv -1 \pmod{n}$

$n = 85489$; $s = 4$ i $t = 5343$; $b^{2t} \equiv -1 \pmod{n}$

$n = 88357$; $s = 2$ i $t = 22089$; $b^{2t} \equiv -1 \pmod{n}$

$n = 90751$; $s = 1$ i $t = 45375$; $b^{t} \equiv 1 \pmod{n}$

Liczby silnie pseudopierwsze przy podstawie 3

Test Millera-Rabina dla tej podstawy przechodzą 23 liczby mniejsze od 100001.

$n = 121$; $s = 3$ i $t = 15$; $b^{t} \equiv 1 \pmod{n}$

$n = 703$; $s = 1$ i $t = 351$; $b^{t} \equiv -1 \pmod{n}$

$n = 1891$; $s = 1$ i $t = 945$; $b^{2t} \equiv -1 \pmod{n}$

$n = 3281$; $s = 4$ i $t = 205$; $b^{t} \equiv -1 \pmod{n}$

$n = 8401$; $s = 4$ i $t = 525$; $b^{t} \equiv -1 \pmod{n}$

$n = 8911$; $s = 1$ i $t = 4455$; $b^{t} \equiv -1 \pmod{n}$

$n = 10585$; $s = 3$ i $t = 1323$; $b^{2t} \equiv -1 \pmod{n}$

$n = 12403$; $s = 1$ i $t = 6201$; $b^{t} \equiv -1 \pmod{n}$

$n = 16531$; $s = 1$ i $t = 8265$; $b^{t} \equiv -1 \pmod{n}$

$n = 18721$; $s = 5$ i $t = 585$; $b^{16t} \equiv -1 \pmod{n}$

$n = 19345$; $s = 4$ i $t = 1209$; $b^{2t} \equiv -1 \pmod{n}$

$n = 23521$; $s = 5$ i $t = 735$; $b^{t} \equiv -1 \pmod{n}$

$n = 31621$; $s = 2$ i $t = 7905$; $b^{t} \equiv -1 \pmod{n}$

$n = 44287$; $s = 1$ i $t = 22143$; $b^{t} \equiv -1 \pmod{n}$

$n = 47197$; $s = 2$ i $t = 11799$; $b^{t} \equiv 1 \pmod{n}$

$n = 55969$; $s = 5$ i $t = 1749$; $b^{16t} \equiv -1 \pmod{n}$

$n = 63139$; $s = 1$ i $t = 31569$; $b^{t} \equiv -1 \pmod{n}$

$n = 74593$; $s = 5$ i $t = 2331$; $b^{16t} \equiv -1 \pmod{n}$

$n = 79003$; $s = 1$ i $t = 39501$; $b^{t} \equiv -1 \pmod{n}$

$n = 82513$; $s = 4$ i $t = 5157$; $b^{t} \equiv 1 \pmod{n}$

$n = 87913$; $s = 3$ i $t = 10989$; $b^{t} \equiv 1 \pmod{n}$

$n = 88573$; $s = 2$ i $t = 22143$; $b^{t} \equiv 1 \pmod{n}$

$n = 97567$; $s = 1$ i $t = 48783$; $b^{t} \equiv -1 \pmod{n}$

Liczby silnie pseudopierwsze przy podstawie 5

Test Millera-Rabina dla tej podstawy przechodzi 16 liczb mniejszych od 100001.

$n = 781$; $s = 2$ i $t = 195$; $b^{t} \equiv 1 \pmod{n}$

$n = 1541$; $s = 2$ i $t = 385$; $b^{t} \equiv -1 \pmod{n}$

$n = 5461$; $s = 2$ i $t = 1365$; $b^{t} \equiv -1 \pmod{n}$

$n = 5611$; $s = 1$ i $t = 2805$; $b^{t} \equiv 1 \pmod{n}$

$n = 7813$; $s = 2$ i $t = 1953$; $b^{2t} \equiv -1 \pmod{n}$

$n = 13021$; $s = 2$ i $t = 3255$; $b^{t} \equiv -1 \pmod{n}$

$n = 14981$; $s = 2$ i $t = 3745$; $b^{t} \equiv 1 \pmod{n}$

$n = 15751$; $s = 1$ i $t = 7875$; $b^{t} \equiv 1 \pmod{n}$

$n = 24211$; $s = 1$ i $t = 12105$; $b^{t} \equiv 1 \pmod{n}$

$n = 25351$; $s = 1$ i $t = 12675$; $b^{t} \equiv 1 \pmod{n}$

$n = 29539$; $s = 1$ i $t = 14769$; $b^{t} \equiv 1 \pmod{n}$

$n = 38081$; $s = 6$ i $t = 595$; $b^{16t} \equiv -1 \pmod{n}$

$n = 40501$; $s = 2$ i $t = 10125$; $b^t \equiv 1 \pmod{n}$

$n = 44801$; $s = 8$ i $t = 175$; $b^t \equiv 1 \pmod{n}$

$n = 53971$; $s = 1$ i $t = 26985$; $b^t \equiv 1 \pmod{n}$

$n = 79381$; $s = 2$ i $t = 19845$; $b^t \equiv -1 \pmod{n}$

Liczby silnie pseudopierwsze przy podstawie 7

Test Millera-Rabina dla tej podstawy przechodzi 21 liczb mniejszych od 100001.

$n = 25$; $s = 3$ i $t = 3$; $b^{2t} \equiv -1 \pmod{n}$

$n = 325$; $s = 2$ i $t = 81$; $b^{2t} \equiv -1 \pmod{n}$

$n = 703$; $s = 1$ i $t = 351$; $b^t \equiv 1 \pmod{n}$

$n = 2101$; $s = 2$ i $t = 525$; $b^t \equiv -1 \pmod{n}$

$n = 2353$; $s = 4$ i $t = 147$; $b^{2t} \equiv -1 \pmod{n}$

$n = 4525$; $s = 2$ i $t = 1131$; $b^{2t} \equiv -1 \pmod{n}$

$n = 11041$; $s = 5$ i $t = 345$; $b^{2t} \equiv -1 \pmod{n}$

$n = 14089$; $s = 3$ i $t = 1761$; $b^{4t} \equiv -1 \pmod{n}$

$n = 20197$; $s = 2$ i $t = 5049$; $b^t \equiv 1 \pmod{n}$

$n = 29857$; $s = 5$ i $t = 933$; $b^{4t} \equiv -1 \pmod{n}$

$n = 29891$; $s = 1$ i $t = 14945$; $b^t \equiv -1 \pmod{n}$

$n = 39331$; $s = 1$ i $t = 19665$; $b^t \equiv 1 \pmod{n}$

$n = 49241$; $s = 3$ i $t = 6155$; $b^{4t} \equiv -1 \pmod{n}$

$n = 58825$; $s = 3$ i $t = 7353$; $b^{2t} \equiv -1 \pmod{n}$

$n = 64681$; $s = 3$ i $t = 8085$; $b^t \equiv -1 \pmod{n}$

$n = 76627$; $s = 1$ i $t = 38313$; $b^t \equiv 1 \pmod{n}$

$n = 78937$; $s = 3$ i $t = 9867$; $b^{4t} \equiv -1 \pmod{n}$

$n = 79381$; $s = 2$ i $t = 19845$; $b^{t} \equiv -1 \pmod{n}$

$n = 87673$; $s = 3$ i $t = 10959$; $b^{4t} \equiv -1 \pmod{n}$

$n = 88399$; $s = 1$ i $t = 44199$; $b^{t} \equiv 1 \pmod{n}$

$n = 88831$; $s = 1$ i $t = 44415$; $b^{t} \equiv -1 \pmod{n}$

Liczby silnie pseudopierwsze przy podstawie 2, 3

Podajemy kilka przykładów liczb silnie pseudopierwszych dla tych podstaw. Otrzymano je dzięki programowi, który sprawdzał liczby począwszy od najmniejszej znanej liczby silnie pseudopierwszej dla dwóch podstaw.

$n = 1373653$; $s = 2$ i $t = 343413$; $b_1^{2t} \equiv -1 \pmod{n}$; $b_2^{t} \equiv 1 \pmod{n}$

$n = 1373717$; $s = 2$ i $t = 343429$; $b_1^{2t} \equiv -1 \pmod{n}$; $b_2^{2t} \equiv -1 \pmod{n}$

$n = 1373761$; $s = 6$ i $t = 21465$; $b_1^{16t} \equiv -1 \pmod{n}$; $b_2^{64t} \equiv -1 \pmod{n}$

$n = 1373819$; $s = 1$ i $t = 686909$; $b_1^{t} \equiv -1 \pmod{n}$; $b_2^{t} \equiv 1 \pmod{n}$

$n = 1400821$; $s = 2$ i $t = 350205$; $b_1^{2t} \equiv -1 \pmod{n}$; $b_2^{t} \equiv 1 \pmod{n}$

Liczby silnie pseudopierwsze przy podstawie 2, 5

Podajemy kilka przykładów liczb silnie pseudopierwszych dla tych podstaw.

$n = 1373677$; $s = 2$ i $t = 343419$; $b_1^{2t} \equiv -1 \pmod{n}$; $b_2^{2t} \equiv -1 \pmod{n}$

$n = 1377031$; $s = 1$ i $t = 68851$; $b_1^{t} \equiv 1 \pmod{n}$; $b_2^{t} \equiv 1 \pmod{n}$

$n = 1377037$; $s = 2$ i $t = 344259$; $b_1^{2t} \equiv -1 \pmod{n}$; $b_2^{2t} \equiv -1 \pmod{n}$

$n = 1377847$; $s = 1$ i $t = 688923$; $b_1^{t} \equiv 1 \pmod{n}$; $b_2^{t} \equiv -1 \pmod{n}$

$n = 1377853$; $s = 2$ i $t = 344463$; $b_1^{2t} \equiv -1 \pmod{n}$; $b_2^{2t} \equiv -1 \pmod{n}$

Liczby silnie pseudopierwsze przy podstawie 2, 7

Podajemy kilka przykładów liczb silnie pseudopierwszych dla tych podstaw.

$n = 1373683$; $s = 1$ i $t = 686841$; $b_1^t \equiv -1 \pmod{n}$; $b_2^t \equiv 1 \pmod{n}$

$n = 1377811$; $s = 1$ i $t = 688905$; $b_1^t \equiv -1 \pmod{n}$; $b_2^t \equiv -1 \pmod{n}$

$n = 1377829$; $s = 2$ i $t = 344457$; $b_1^{2t} \equiv -1 \pmod{n}$; $b_2^{2t} \equiv -1 \pmod{n}$

$n = 1377043$; $s = 1$ i $t = 688521$; $b_1^t \equiv -1 \pmod{n}$; $b_2^t \equiv 1 \pmod{n}$

$n = 1377853$; $s = 2$ i $t = 344463$; $b_1^t \equiv -1 \pmod{n}$; $b_2^t \equiv -1 \pmod{n}$

Liczby silnie pseudopierwsze przy podstawie 3, 5

Podajemy kilka przykładów liczb silnie pseudopierwszych dla tych podstaw.

$n = 1373683$; $s = 1$ i $t = 686841$; $b_1^t \equiv -1 \pmod{n}$; $b_2^t \equiv -1 \pmod{n}$

$n = 1373717$; $s = 2$ i $t = 343429$; $b_1^{2t} \equiv -1 \pmod{n}$; $b_2^{2t} \equiv -1 \pmod{n}$

$n = 1377037$; $s = 2$ i $t = 344259$; $b_1^t \equiv 1 \pmod{n}$; $b_2^{2t} \equiv -1 \pmod{n}$

$n = 1377791$; $s = 1$ i $t = 688895$; $b_1^t \equiv 1 \pmod{n}$; $b_2^t \equiv 1 \pmod{n}$

$n = 1377821$; $s = 2$ i $t = 344455$; $b_1^{2t} \equiv -1 \pmod{n}$; $b_2^t \equiv 1 \pmod{n}$

Liczby silnie pseudopierwsze przy podstawie 3, 7

Podajemy kilka przykładów liczb silnie pseudopierwszych dla tych podstaw.

$n = 1373689$; $s = 3$ i $t = 171711$; $b_1^t \equiv -1 \pmod{n}$; $b_2^{2t} \equiv -1 \pmod{n}$

$n = 1373761$; $s = 6$ i $t = 21465$; $b_1^{64t} \equiv -1 \pmod{n}$; $b_2^{64t} \equiv -1 \pmod{n}$

$n = 1373777$; $s = 4$ i $t = 85861$; $b_1^{16t} \equiv -1 \pmod{n}$; $b_2^{16t} \equiv -1 \pmod{n}$

$n = 1377781$; $s = 2$ i $t = 344445$; $b_1^t \equiv 1 \pmod{n}$; $b_2^{2t} \equiv -1 \pmod{n}$

$n = 1377787$; $s = 1$ i $t = 688893$; $b_1^t \equiv 1 \pmod{n}$; $b_2^t \equiv 1 \pmod{n}$

Liczby silnie pseudopierwsze przy podstawie 5, 7

Podajemy kilka przykładów liczb silnie pseudopierwszych dla tych podstaw.

$n = 1373789$; $s = 2$ i $t = 343447$; $b_1^t \equiv 1 \pmod{n}$; $b_2^t \equiv -1 \pmod{n}$

$n = 1373803$; $s = 1$ i $t = 686901$; $b_1^t \equiv -1 \pmod{n}$; $b_2^t \equiv -1 \pmod{n}$

$n = 1377023$; $s = 1$ i $t = 688511$; $b_1^t \equiv -1 \pmod{n}$; $b_2^t \equiv -1 \pmod{n}$

$n = 1377031$; $s = 1$ i $t = 688515$; $b_1^t \equiv 1 \pmod{n}$; $b_2^t \equiv 1 \pmod{n}$

$n = 1377041$; $s = 4$ i $t = 688515$; $b_1^t \equiv -1 \pmod{n}$; $b_2^{4t} \equiv 1 \pmod{n}$

Informacje dodatkowe

Test Millera-Rabina jest stosunkowo dobrym testem sprawdzającym pierwszość, szczególnie gdy posiadamy następujące informacje. Najmniejsza liczba silnie pseudopierwsza złożona dla podstawy 2 to 2047, więc wszystkie liczby mniejsze od niej, które pozytywnie przejdą test Millera-Rabina, są pierwsze. Podobnie 1373653 to najmniejsza liczba silnie pseudopierwsza złożona dla podstaw 2 i 3, 25326001 – dla podstaw 2, 3 i 5, a 3215031751 – dla podstaw 2, 3, 5 i 7. Co więcej, istnieje tylko jedna liczba złożona silnie pseudopierwsza dla podstaw 2, 3, 5 i 7, która jest mniejsza niż $25 \cdot 10^9$, a jest nią 3251031751.

ROZDZIAŁ 4

WIADOMOŚCI TEORETYCZNE O LICZBACH BARDZO SILNIE PSEUDOPIERWSZYCH

Definicja liczb bardzo silnie pseudopierwszych

Niech n będzie liczbą nieparzystą złożoną, p liczbą pierwszą dzielącą $n - 1$, a b_1, …, b_k liczbami naturalnymi względnie pierwszymi z n. Niech $n - 1 = p^r m$, gdzie p nie dzieli m. Mówimy że n jes*t bardzo silnie pseudopierwsza* ze względu na liczbę pierwszą p i podstawy b_1, b_2, …, b_k, (n jes*t* bspp(p; b_1, …, b_k)), jeśli dla każdego a pojawiającego się w sekwencji:

(*) $\quad b_i^m,\ b_i^{pm},\ b_i^{p^2 m},\ \ldots,\ b_i^{p^{r-1} m},\ b_i^{p^r m}, \quad i = 1,2,\ldots,k.$

Zbiór $S(a)$ (czyli zbiór wszystkich resz*t* modulo n pojawiających się we wszystkich sekwencjach (*) przed a) ma następujące własności (II):

1. Ostatnim wyrazem w sekwencji (*) modulo n jest 1.
2. Dla każdych trzech różnych elementów y_1, y_2, $y_3 \in S(a)$, y_3/y_1 jest potęgą y_2/y_1 modulo n. W szczególności zbiór $S(a)$ ma co najwyżej p elementów.
3. Dla $p = 2$ mamy $S(1) \subset \{1, -1\}$.

Liczby pierwsze w obliczu definicji liczb pseudopierwszych

Załóżmy że n jest liczbą pierwszą. W takim przypadku $p^r m = n - 1 = \varphi(n)$ (gdzie $\varphi(n)$ to funkcja Eulera – patrz *Definicja 7*; dla liczby pierwszej n ma ona własność $\varphi(n) = n - 1$). Stąd ostatnim wyrazem w sekwencji (*) jest 1 (mod n) (z twierdzenie Eulera – patrz *Twierdzenie 3*). Jeśli w sekwencji (*) pojawi się a (mod n) oraz

$$a \equiv b_i^{p^s m} \pmod{n},\ 0 < s < r,\ b > a,\ b \equiv b_i^{p^{s-1} m} \pmod{n},\ 0 < s < r,$$

to $b^p \equiv a \pmod{n}$, tzn. b jest rozwiązaniem kongruencji $x^p \equiv a \pmod{n}$, a ta kongruencja z *Twierdzenia 13* ma dokładnie p rozwiązań. Niech x_1, x_2, …, x_p będą tymi rozwiązaniami. W takim przypadku grupa $\{1, x_2/x_1, \ldots, x_p/x_1\}$ jest cykliczna

rzędu p, gdyż każda grupa o rzędzie równym liczbie pierwszej jest cykliczna (jest to wniosek z twierdzenia Lagrange'a (1) - patrz *Wniosek 2* do *Twierdzenia 1*). Ponieważ zaś $S(a) = \{y_1, y_2, \ldots, y_l\}$ jest podzbiorem $\{x_1, x_2, \ldots, x_p\}$ możemy stwierdzić, że w zbiorze $\{y_2/y_1, \ldots, y_l/y_1\}$ każdy element jest potęgą jakiegoś innego.

Tak więc liczby pierwsze spełniałyby założenia definicji liczb bardzo silnie pseudopierwszych, gdyby nie fakt, że n ma być liczbą nieparzystą złożoną.

Twierdzenie 17

Jeśli n jest liczbą bardzo silnie psuedopierwszą przy podstawie b i $p = 2$, to jest silnie pseudopierwsza przy podstawie b (bspp(2; b) jes*t* spp(b)).

Dowód: Dane są n i b spełniające warunek (II). Musimy wykazać, że spełniają one warunek (I). Niech $n - 1 = p^r m$, gdzie p nie dzieli m. Dla $p = 2$ m musi być liczbą nieparzystą, a więc pełni rolę t. Mamy więc rozkład analogiczny jak w przypadku liczb silnie pseudopiewszych: $n - 1 = 2^r m$. Dla $p = 2$ wiemy, że zbiór $S(1)$ składa się wyłącznie z 1 i –1, a więc w sekwencji (*) może pojawić się –1, tzn. będzie istniała liczba h z przedziału [0, r), taka że $b^{2^h t} \equiv -1 \pmod{n}$, dzięki czemu liczba n spełnia warunek (I). W przypadku, gdy w sekwencji (*) mamy same 1, to spełniony jest warunek $b^t \equiv 1 \pmod{n}$, co kończy dowód.

ROZDZIAŁ 5

PRZYKŁADY I WYNIKI OBLICZEŃ DOTYCZĄCE LICZB BARDZO SILNIE PSEUDOPIERWSZYCH

Informacje wstępne

Poniższe danych została opracowana przez autora pracy w oparciu o wyniki otrzymane dzięki specjalnie do tego celu napisanemu programowi.

Przykłady liczb bardzo silnie pseudopierwszych przy podstawie 2

n = 29341, p = 163, r = 1, m = 180, (*) modulo n: 1 1

n = 30121, p = 251, r = 1, m = 120, (*) modulo n: 1 1

n = 30889, p = 13, r = 1, m = 2376, (*) modulo n: 22288 1

n = 31417, p = 17, r = 1, m = 1848, (*) modulo n: 1 1

n = 31609, p = 439, r = 1, m = 72, (*) modulo n: 1 1

n = 31621, p = 31, r = 1, m = 1020, (*) modulo n: 1 1

Uwaga: Z powyższych liczb jedynie 29341 przechodzi test Millera-Rabina.

Przykłady liczb bardzo silnie pseudopierwszych przy podstawach 2, 3, 5

W wierszach podano kolejne wyrazy sekwencji (*) modulo n dla kolejnych podstaw, czyli pierwszy wiersz to kolejne wyrazy sekwencji (*) modulo n dla podstawy 2, drugi – dla podstawy 3, a trzeci – 5.

n = 2821, p = 5, r = 1, m = 564,

(*) modulo n: 729 1

1366 1

1 1

$(1366/1)^4 \pmod{2821} = (729/1)$

n = 6601, p = 3, r = 1, m = 2200,

(*) modulo n: 2830 1

1887 1

2830 1

$(2830/1)^2 \pmod{6601} = (1887/1)$

n = 29341, p = 3, r = 1, m = 5868,

(*) modulo n: 1925 1

1925 1

8659 1

$(8659/1)^3 \pmod{29341} = (1925/1)$

n = 41041, p = 3, r = 3, m = 1520,

(*) modulo n: 22551 1 1 1

40140 1 1 1

35179 1 1 1

$(40140/22551)^1 \pmod{41041} = (35179/22551)$

n = 46657, p = 3, r = 6, m = 64,

(*) modulo n: 20140 41614 1 1 1 1 1

13835 3784 1 1 1 1 1

41965 3784 1 1 1 1 1

$(13835/1)^3 \pmod{46657} = (3784/1)$

$(20140/1)^3 \pmod{46657} = (3784/1)$

$(41695/1)^3 \pmod{46657} = (3784/1)$

$(41695/1)^3 \pmod{46657} = (3784/1)$

n = 75361, p = 5, r = 1, m = 15072,

(*) modulo n: 39560 1

26079 1

68511 1

$(68511/26079)^{120} \pmod{7531} = (39560/26079)$

Dla porównania, z powyższych liczb jedynie 29341 i 75361 przechodzą test Millera-Rabina i to tylko dla $b = 2$. Dla pozostałych dwóch podstaw nie przechodzą.

Garść danych

W przedziale od 1 do 100001 (oczywiście wyłączając z tego przedziału wszystkie liczby pierwsze, jako że liczby bardzo silnie pseudopierwsze są naturalne złożone) mamy 78 liczb bardzo silnie pseudopierwszych dla $b = 2$, w tym najmniejszą jest 341. Dla porównania test Millera-Rabina przechodzi 16 liczb z tego przedziału.

W przedziale od 1 do 100001 (oczywiście wyłączając z tego przedziału wszystkie liczby pierwsze, jako że liczby bardzo silnie pseudopierwsze są naturalne złożone) mamy 9 liczb bardzo silnie pseudopierwszych dla $b_1 = 2$, $b_2 = 3$ i $b_3 = 5$ w tym najmniejszą jest 2821.

Porównanie liczb silnie pseudopierwszych i bardzo silnie pseudopierwszych

Najmniejszą liczbą silnie pseudopierwszą przy podstawach 2, 3 i 5 jest 25326001. Liczba ta jest jednocześnie bardzo silnie pseudopierwsza tylko dla dwóch podstaw: 2 i 3.

$n = 25326001$, $p = 2$, $r = 4$, $m = 1582875$; podstawy $b_1 = 2$, $b_2 = 3$

(*) modulo n: 2532600 1 1 1 1

2532600 1 1 1 1

$n = 25326001$, $p = 2$, $r = 4$, $m = 1582875$; podstawy $b_1 = 2$, $b_2 = 5$

(*) modulo n: 2532600 1 1 1 1

1 1 1 1 1

n = 25326001, p = 2, r = 4, m = 1582875; podstawy b_1 = 3, b_2 = 5

(*) modulo n: 2532600 1 1 1 1

1 1 1 1 1

Podobnie dzieje się i dla innych liczb.

n = 25326023, p = 2, r = 1, m = 12663011, b_1 = 2, b_2 = 3

(*) modulo n: 1 1

1 1

n = 25326047, p = 2, r = 1, m = 12663026, b_1 = 2, b_2 = 3

(*) modulo n: 1 1

1 1

BIBLIOGRAFIA

1. Jerzy Browkin *Teoria ciał*, PWN, 1977
2. Jerzy Browkin *On very strong pseudoprimes*, maszynopis
3. Neal Koblitz *Wykład z teorii liczb i kryptografii*, Wydawnictwa Naukowo--Techniczne, 1994
4. Ivan Niven i Herbert S. Zuckerman *An Introduction to the Theory of Numbers (second edition)*, John Wiley & Sons, Inc., 1966
5. Kenneth H. Rosen *Elementary Number Theory and its Applicatopns (third edition)*, Adison-Wesley Publishing Company, 1993
6. Wacław Sierpiński *Arytmetyka teoretyczna*, PWN, 1955